

Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et Justitiæ, Sive Decisivi Discursus

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque omnibus in utroque Foro ...

Pars I. De judiciis & judicialibus. Hoc est de Sententia & re judicata, Executione, Attentatis, Judice, Notario, Advocatis, Procuratoribus, Expensis, & aliis ad materiam judiciorum. Pars II. Relatio Romanæ Curix forensis, ejusque Tribunalium, & Congregationum

**Luca, Giovanni Battista de
Coloniae Agrippinae, 1691**

Disc. XXI. De præscriptione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74090)

cularem habet usum, vel praxim, cum similibus, de exceptione hostica latè Grass. de excep. cap. 3. Masul. ad Capyc. decif. 172. apud Bich. decif. 30.

Perjurium quoque repellit à limine iudicii, cum perjurus non sit audiendus, ideoque ubi accedat alterius partis oppositio, sententia, aliaque acta eius favore sequuta, remanent invalida, secus autem si oppositio non accedat; Idque licet agatur de solo possessório. Gregor. & add. decif. 64. Buratt. dec. 152. Seraphin. de juramento cap. 174.

Procedit autem in perjurio perfidia, vel doloso, secus autem in eo quod excusabile dici valeat, præsertim ex causa impotentia vel difficultatis, Mantio. decif. 221. & 270.

Sive ubi obtenta sit absolutio, antequam agatur, quamvis ea exhibitæ non sit, cum sufficiat eam exhibere, quando de illo objicitur, Dunozert. decif. 792. num. 3.

Aut quod iudicium instituat nomina Ecclesiæ, cuius principaliter interest, cum tunc perjurium Prælati, vel Rectoris non obstat, apud Bich. decif. 290. Omniaque præmissa procedunt agendo, secus autem excipiendo, vel retinendo, ut in fortiori casu excommunicati superius advertitur, ac etiam in hac specie habetur, apud add. ad Gregor. dicta decif. 64.

Non implementum quoque, vel contraventio repellit à cõtorem, cui incumbit necessitas docendi, quod ex eius parte impleverit contractum, cuius vigore ipse agat, cum aliis ex actu impugnato, vel non impleto, nullatenus actio competat; Itaque exceptio etiam in executivis, ac privilegiatis, in quibus cautum sit, ut nulla exceptio admittatur, obstat, Grass. de excep. cap. 13. ex num. 37. Zacch. de obl. quest. 17. ex numer. 85. Mantio. dec. 1. dec. 471. par. 9. rec. & tit. de usur. dispo. 7. & alibi.

Nisi doceatur de implementi remissione; Vel quod illud jam adsit, sed prætentatur non sequutum in tempore, sive non eo modo quo sequi debebat, cum hæc exceptio respiciat merita, non autem operetur hunc effectum repellendi à iudicio. Zachias & alii ubi supra.

De plerisque autem exceptionibus, de quibus frequenter disputari solet, an dicendæ veniant incontinenti probatæ, vel respectivè altioris indaginis, adeo ut aptæ, vel non aptæ sint retardare processum executivum, vel alias privilegiatum agitur, sparsim infra in singulorum iudiciorum, executivorum, vel privilegiatorum Rubricis, cum illa non percutiant iudicii ingressum, sed progressum; & ordinem.

De Præscriptione.

SUMMARIUM.

- 1 Præscriptio præstare solet impedimentum iudicio, & actorem repellere.
- 2 Distinguantur diversæ species præscriptionum ordinariarum, & extraordinariarum.
- 3 De præscriptione in materia beneficiæ remissive.
- 4 De præscriptione nullitatis professionis resultante à Concilio Tridentino per quinquennium.
- 5 De præscriptione Statutaria, qua conceditur debitoribus.
- 6 De differentia inter consuetudinem, & præscriptionem, & de effectibus ex una, vel altera specie resultantibus.

Card. de Luca de iudiciis & judicialibus.

7 De altera distinctione inter observantiam interpretativam, & præscriptivam, & de requisitis observantia interpretativa.

8 De observantia præscriptiva, eiusque requisitis.

9 De distinctione præscriptionis iuris, vel actionis in substantia, seu in decisoris; & actionis vel iudicii in ordinariis.

10 Via executiva etiam cum mala fide præscribitur per 30. annos.

11 Quid in Regno Neapolitano adversus instrumenta, vel obligationes penes acta.

12 De præscriptione constituti, aut hypothecæ, vel pacti de capiendo.

13 An & quando in præscriptione requiratur bona fides, & de distinctione inter præscriptionem longam, & longissimam.

14 de iure canonico observando etiam in foro laicali, non datur præscriptio sine bona fide, & correctum est ius civile.

15 Declarari mala fide vera, non autem præsumpta.

16 Et quando etiam præsumpta qua ex lite resultat, habeat vim vera.

17 Hæres non obstante mala fide præscribit legata adversus legatarios.

18 Vel unus hæres contra alium.

19 Deratione cur istis casibus non obstat mala fides.

20 De conclusionibus quod mala fides defuncti noceat hæredi, qua non placet.

21 Cessante impedimento mala fidei, in reliquis proceditur in hac materia cum dispositione iuris civilis.

22 De triennali possessione, vel usucapione, rerum mobilium.

23 De eadem respectu fructuum ex re aliena perceptorum.

24 An fructus præsumantur durare ultra triennium, & quam durant.

25 De emptore mercium, vel animalium, aliorumque mobilium in nundinis, & emptoriis, quando reddatur iuris.

26 De præscriptione quinquennali in delictis, vel in pœnis fraudatæ gabelle; Et de præscriptione quadriennali rerum datarum à Principe.

27 De præscriptione ordinaria bonorum stabilium, annorum decem inter presentes, & viginti inter absentes, & qui dicantur presentes, vel absentes.

28 Quod ista species præscriptionis nunquam verificetur, & quare.

29 De præscriptione longissima, & de differentia inter longam, & longissimam.

30 De requisitis unius, vel alterius præscriptionis.

31 Quando possessionis interruptio non obstat ad effectum præscriptionis.

32 De requisito quod res non sit vitiosa, & que res sine imprescriptibiles.

33 Non valenti agere, non currit præscriptio, ideoque istud tempus subducitur.

34 Ideo non præscribuntur bona dotalia durante matrimonio.

35 Minusque bona fideicommissaria ante factam casum.

36 Idem in Invepatronatus, vel in feudis, emphyteusi, &c.

37 Durante tempore pupillari præscriptio non currit, & quando secus ob scientiam tutoris, & quid in mente capto.

38 Contra minorem currit, sed datur restitutio in integrum, & infra num. 68.

39 De eadem restitutione ex causa ignorantie, vel alterius impedimenti, & in specie belli.

40 De præscriptione contra Ecclesiam, & quale tempus debeat subdaci.

- 41 Quod sit imprudens consilium recurrere ad prescriptionem, & qualis sit melior via.
- 42 De quadragenaria cum titulo colerato, vel putativo.
- 43 Quod male confundantur promiscue, & pro synonymis habeantur centenaria, & immemorabilis.
- 44 Utriusque tamen vigore allegari potest quicumque titulus absque necessitate probandi.
- 45 Qualis sit centenaria, & quomodo probetur.
- 46 Immemorabilis excludit principium, ideo non probatur per scripturas.
- 47 Quando tamen admitatur ista probatio.
- 48 Qualis dicatur maior centenaria, vel immemorabilis.
- 49 Quando dicatur constare de principio infecto quod impediat hanc prescriptionem.
- 50 51 & 52 De eodem & quando titulus de quo constet, preiudicat.
- 53 Quando titulus possit esse compatibilis cum immemorabili.
- 54 Quando unius tituli productio obstet, & alium titulum excludat.
- 55 De modernorum cautela in productione iurium.
- 56 Nil refert quod altera pars aliquem titulum producat.
- 57 Dato initio vel principio exclusivo possibilitatis alterius tituli, nunquam tempus prodest.
- 58 Quod difficile, & rara sit probatio immemorabilis.
- 59 De requisito quadragenaria, & qua etas in rebus requiratur.
- 60 De requisito auditus à maioribus.
- 61 De requisito quod nihil in contrarium auditum sit.
- 62 De requisito fama publica.
- 63 Quando lis obstet huic probationi immemorabilis, vel quia calumniosa, vel deserta, seu in causa diversa, &c.
- 64 Interruptio qua supervenit post completam prescriptionem, non obstat.
- 65 Bona fides in dubio presumitur potius quam mala.
- 66 De mala fide resultante à retentione scripturarum in proprio archivio.
- 67 De fide media non bona, nec mala, dubitantis vel errantis.
- 68 Declaratur conclusio, de qua num. 37. & 38. de pupillo, & minore, & mente capto, aliisque impeditis, ubi agatur de continuatione prescriptionis capte contra defunctum.
- 69 Quid de hereditate tacente, an contra eam currat prescriptio.
- 70 De prescriptione, an intret in facultativis, & presertim ubi non adsit occasio usus.
- 71 De prescriptione in annuis prestationibus.
- 72 De requisito scientia & patientia.
- 73 An interruptio cum aliquibus personis, vel in aliquibus actibus impediat prescriptionem in omnibus.
- 74 Prescriptio est stricta natura, atque tantum prescriptum, quantum possessum.
- 75 In dubio contra prescriptionem.

D I S C. XXI.

Inter impedimenta, ulterioris progressus causæ vel iudicii, recenseatur quoque prescriptio, per quam, Reus, ac possessor, Actorem repellat; Ideoque priusquam ad probationes, & alias quæ processus conclusionem, seu complementum percu-

tiunt, deveniatur, de oppositæ prescriptionis efficacia, vel operatione, quari solet.

Plures autem sunt prescriptionis species, in magis lata, seu generica earum distinctione; Aliæ liquidem sunt extraordinariæ, id est utriusque iuris civilis, & canonici ignotæ; à legibus particularibus provenientes; Aliæ verò ordinariæ, id est in utriusque iuris corpore clausæ.

Extraordinariæ autem, quæ improprie dicuntur prescriptiones, utpotè ad hunc effectum, iudiciorum, eundem vel similem operantes effectum, & sic per quamdam imaginem & similitudinem, sunt.

Primo illæ, quæ in materia beneficii resultant à regulis Cancellariæ; Una scilicet, quæ dicitur de annali, Et altera, quæ dicitur de triennali, & de decennali possessore, sed quoniam istæ particularem habent sedem, nimiaque digressio est, eas, cum omnibus declarationibus, vel requisitis recensere, ideo in eadem propria sede videndum est, de regula de annali tit. de benef. disc. 47. & 50. & eodem tit. in supplemento; Et de triennali eod. tit. disc. 91. ac etiam in supplemento, ubi etiam de decennali.

Alteræ est species prescriptionis, quæ resultat à Concilio Tridentino per lapsum, quinquennii, adversus jus, vel actionem, dicendi de nullitate professionis in aliqua religione, vel Monasterio; Et hæc species pariter particularem habet sedem in qua videndum est, tit. de Regular. disc. 41. & 42.

Tertia est species illius prescriptionis, quæ statutaria dicitur, quia nempe absque illis requisitis, quæ de iure communi, una cum lapsu temporis, desiderantur; Solum tempus perimat, vel saltem impedit actionem, donec probetur contrarium; Ista verò in effectu non est prescriptio, sed potius inductio presumptionis, quæ sufficit ad fundandam exceptionem, ac repellendum actorem, donec ex illius parte, per contrarias probationes, vel per fortiores presumptiones, illa elidatur, ex natura, seu operatione presumptionis legalis, fundandi intentionem eius, cui ipsa afficit, ac transferendi onus probationis in alteram partem: Ut (ex. gr.) est in Urbe prescriptio, quæ vulgo statutaria dicitur, inducta favore debitoris pecuniæ, vel alteri rei, sive prestationis alicuius facti, puta redditionis rationum, &c. ob lapsum sexdecim, vel respective decem annorum; Ac etiam in eadem Urbe, aliisque partibus habentur leges particulares super prescriptione debiti ex causa pharmacorum, vel mercium, seu victualium, per solum lapsum certi temporis, absque aliorum requisitorum justificatione; Et de his vel similibus, in debiti, & crediti sede particulariter agitur, ubi videndum est, eum pariter, nimia, & inordinata digressio est, omnia de super cadentia, in presenti resumere, tit. de credito disc. 129. & 130.

Juris autem communis dispositione, attenda, aliæ pariter lata, seu generica distinctiones intrant; Prima siquidem distinctio est, inter prescriptionem, & consuetudinem; Quamvis etenim amba circa lapsum temporis, aliæque requisita, ac etiam circa effectus inde manantes, in multis fraternizare videantur; Attamen differunt inter se, pluresque diversi effectus ex hac differentia resultant; Consuetudo etenim dicitur illa, quæ tanquam species legis, non respiciat, jus vel personam particularem, neque agat de tollendo jus uni, illudque differendo alteri in particulari, sed quamdam statuit, vel inducit

et legem generalem, per quam tuti reddantur in universum illi, quibus ipsa assistit, pro incertis, casibus particularibus, pro tempore contingentibus.

Præscriptio autem est illa, quæ respicit personas, vel jura certa, vel singularia in particulari, quia nempe, jus unius perimat, illudque alterius firmet, quamvis de universitatibus, vel de corporibus universalibus agatur; Ut sunt locorum Communitates vel Capitula, & Collegia, seu etiam Religiones in universum, quoniam circa ea, quæ concernunt ipsius universitatis regimen, eiusdemque personas, vel membra in universum, pro quibuscumque casibus contingibilibus, dicitur consuetudo.

In iis autem iuribus de quibus ipsa universitas vel Religio contendat, cum altera Universitate vel Religione, sive etiam cum aliqua persona particulari, dicitur præscriptio, quoniam Universitas ad hunc effectum, certam & singularem personam constituere, seu representare dicitur, de his, dictaque distinctione tit. de servit. disc. 28. Gregor. & add. decis. 191. add. ad decis. 20. par. 3. rec.

Præterea, quatenus pertinet ad observantiam per aliquod tempus, ex qua, ad præscriptionem, vel consuetudinem respectivè inferitur; Altera distinctio intrat, plurium notabilium effectuum productiva, quod scilicet; Aliud est observantia præscriptiva; Aliud verò interpretativa; Ista etenim secunda species, intrat in casibus ambiguis, quando scilicet agatur de illis privilegiis, vel conventionibus, aliisque dispositionibus, vel iuribus, quæ ambigua sint, atque capacia utriusque intellectus hinc inde præsentis; Unde propterea eis congruat terminus interpretationis, cum tunc observantia dicatur optima interpretis, atque interpretationum regina, cuique nimium deferendum veniat; Atque ista species alicuius determinati temporis spatio non indiget, minusque aliis requisitis præscriptionis, sed sufficit quod ita per aliquod tempus considerabile observatum fuerit; Quod tamen certam, ac determinatam regulam generalem non recipit; cum totum pendeat à facti qualitate, ac singulorum casuum circumstantiis; Præsertim, ex ea, an observantia sit proxima, vel remota, sive an sit univoca, vel æquivoca, aut magis, vel minus verisimilis, & adaptata interpretationi, quæ ex ea desumitur; Quamvis etenim illa tantæ operationis reputetur, ut apta quoque sit, prevalere grammaticali sensui verborum; At tamen major vel respectivè minor approximatio huius sensui, nimium considerabilis videtur, ad effectum inspiciendi, an ea longior, vel brevior, seu magis, vel minus univoca, & clara desiderari debeat, pro qualitate facti, cuius revera potius quam juris est questio. Barbof. in l. post dotem ff. sol. matrim. n. 47. decis. 319. & 251. par. 6. rec. atque frequenter habetur in omni penè materia.

In claris autem, & expressis, non intrat interpretatio, & consequenter, incongruus remanet terminus observantia interpretativa; sed ea dicitur præscriptiva, potius odibilis, quam favorabilis (ut est altera interpretativa) Ideoque cum idem sit, ac formalis præscriptio, eius rigorosa requisita in omnibus exigit, ibidem proximè.

Descendendo itaque ad præscriptionem; Ista pariter, aliam recipit distinctionem, quod scilicet; Aliud est præscriptio ipsius rei, vel actionis in substantia; Aliud vero est præscriptio actionis vel iudicii tantum, firma remanente competentia juris vel domini in substantia, ipsaque præscriptione suum effectum operante in convenientibus ordinem iudicii, & aliqua eius beneficia, vel privilegia.

Card. de Luca de iudiciis & judicialibus.

Præscriptio itaque actionis, pro iudiciis ordinariis tantum, intacta remanente jure Actoris quoad substantiam, est (ex. gr.) illa quæ cadit in iudicis officio, seu in via executiva, quæ etiam per principalem debitorem fiat, non obstante mala fide, quæ perpetuò impedit præscriptionem debiti vel rei controvertæ, per silentium triginta annorum, quoniam non est præscribere debitum vel jus, sed est præscribere iudicis officium, ex quo provenit processus executivus; Nisi eadem actio cum hoc processu, ita jam instituta sit, ut perpetua evaserit, tit. de credito disc. 117. Istaque præscriptio, in Regno Neapolitano, adversus illum rigorosum processum executivum liquidationis instrumentorum ad formam ritus M. Curia Vicaria, inducitur per annos viginti & per annos decem in altero processu executivo, in vim obligationum penes acta, vel apocharum banci, cambis &c. cum similibus eod. disc. 117. de cred. & infra in eo disc. in quo de iudicio executivo agitur.

Prout etiam, est illa præscriptio, constituti, vel hypothecæ, aut salviani, quam faciat tertius possessor per decennium, quoties non adlit pactum de capiendo, quod durat per annos 30. cum similibus, Merlin. de pignor. lib. 5. tit. 1. quest. 21. Bich. dec. 310. quoniam est præscribere iudicia, vel remedia, non autem acquirere illam liberationem, vel omnimodam securitatem, quæ obtinetur ex vera præscriptione juris in substantia, sive in negotio principali; Et in summa est præscriptio circa ordinataria, non autem circa decisoria.

Alterà verò præscriptio, in negotio principali, seu circa decisoria, plures habet species, circa quas, priusquam ad earum distinctionem, aliaque requisita deveniatur; Illud in primis generaliter est advertendum, quod licet etiam jus civile, exigat bonam fidem, tanquam unum ex requisitis præscriptionis; At tamen id percutit tempus, majus, vel minus, quoniam etiam in iis casibus, in quibus bonæ fidei requisitum desit, adhuc admittitur præscriptio longissimi temporis, triginta, vel quadraginta annorum, per cuius lapsum, statuitur regula generalis, ut quæcumque actio, indefinitè præscribatur, ad hoc, ut dominia perpetuò non remaneant in incerto; Ideoque mala fides, impedit solum præscriptionem ordinariam, decem annorum inter præsentem, & viginti inter absentes quando de bonis stabilibus agatur, vel triennii, quando de mobilibus, sed ea non obstat præscriptioni longissimæ; Ex ea differentia ratione, quod ubi agitur de præscriptione, quæ non habeat solum fomentum temporis, sed etiam tituli iusti, & bonæ fidei, dicitur favorabilis, non solum favore præscribentis ad confirmationem eius tituli, bonæque fidei, sed etiam publici commercii, ne dominia diu stent in incerto; Altera verò præscriptio, ex ratione temporis, sine titulo & sine bona fide, est odiosa, utpotè inducta in poenam negligentis, quamvis dictus favor publici commercii fuerit causa istius poenæ.

Ista verò juris civilis dispositio, indistinctè, ac generaliter, correctæ est per jus canonicum, in cap. fin. de præscript. Eiusque dispositio, ubique recepta est in Orbe catholico, etiam in foro laicali; Sive (ut nostri dicunt) etiam in terris Imperii, utpotè fundata in ratione peccati, quod inesse dicitur in eo, qui acquirat, vel retineat rem, quam sciat non esse suam, sed alienam; Eset enim lex nutritiva peccati, quæ recipienda, & practicanda non est; Ideoque etiam si quis per mille annos possideat in statu malæ fidei, non præscribit Bich. dec. 43. dec. 373. p. 9. rec. in de credito disc. 131.

Verius tamen videtur, juxta probabiliorem, magisque receptam opinionem, ut id procedat in mala fide vera, adeo ut urgeat dicta ratio peccati; Secus autem in mala fide præsumpta, in qua incorrecta remanere videtur dispositio juris civilis, cū tunc cesset ratio peccati, cui innixa est dicta dispositio juris canonici, *dicto disc. 131. de credito*. Nisi adeo vehementer sit præsumptio, per legem inducta, ut quamvis revera possessor continet in bona fide, & in credulitate sui juris, attamen lex id non admittit; Ut contingit in ea mala fide, quæ resultet à lite, quoniam frequenter litigantes adhuc continuant in bona fide, atque in probabili credulitate proprii juris vel domini; Vel quia (ut in plerisque personis contingit) neque sciant litis introductionem, quæ facta sit cum procuratoribus, vel ministris; Vel quod eius introductionis oblitii sint; Aut, & frequentius, pro communi vicio, vel consuetudine litigantium, quod pro certo credant clarum bonum jus fore, Adhuc tamen id non prodest, *infra in disc. in quo de fructuum condemnatione, ac restitutione agitur*.

Primoque casu non obstante dispositione juris canonici, ac scientia juris alieni, adhuc incorrecta remanet dispositio juris civilis, circa præscriptionem longissimi temporis, quando scilicet possessor sciat jus alienum, sed in spe, non autem in re, sive querendum, non autem quæsitum; Ut (ex gr.) contingit in hærede testamentario, præscribente per longissimum tempus triginta annorum legata, quæ continentur in eodem testamento, ex quo ipse jus hæreditarium obtinet, *dec. 153. p. 8. rec. Ciroch. discept. 7. & 16. & eod. disc. 131. de cred. & alibi pluries*.

Sive in uno ex hæredibus, qui præscribit portionem cohæredis, Aut in hærede, ab intestato præscribente adversus testamentarium, quem adesse sciat; ex ea ratione, quod credere, vel sperare poterit, quod ille non esset agnitus, eaque bona querere non curaturus, ideoque lapsus tanti temporis ipsum in ista credulitate confirmavit; Accetiam, quia non est acquirere alienum, idque facere suum, quod non erat, sed potius evitare obstaculum, ne alter acquirat, sibi que tollat; Unde propterea est potius confirmatio, per remotionem obstaculi; Magnaque differentia est, inter casum privationis, vel amissionis juris jam quæsitum, & impedimentum juris querendi, *tit. de testamen. disc.*

Stante autem dicto probabili assumpto, quod dispositio juris canonici, impeditiva præscriptionis, ratione male fidei, procedat in mala fide vera, non autem in ficta, seu præsumpta, in qua non intrat ratio peccati, cui innixa est; Hinc intellectus non de facili acquiescit conclusioni, quam ex plarium DD. sensu, pluries firmavit Rota, ut scilicet mala fides defuncti debitoris, influat etiam in hæredem, *dec. 373. p. 9. rec. Bib. dec. 574 & 603. dicto disc. 131. de credit.*

Ubi enim ex persona, & ex possessione propria, omninò novam, ac integram præscriptionem inchoaret, adeo ut juvari nolit possessione sui actoris male fidei; Quoties ipse reverà ignarus sit debiti, vel alterius juris alieni, quod in inventario descriptum non sit, minusque in libris, vel in memorialibus, aliisque notulis testatoris penes eum existentibus reperisse constet, adeo reverà sit ignarus juris alieni, atque in bona fide, & in bona conscientia, credat possidere illa bona tanquam sua, & libera; Tunc non videatur subesse congrua ratio, cui ista propositio innitatur.

Et tamen non desunt volentes, ut magis fides defuncti prædecessoris, influat non solum in primum, sed etiam in secundum, vel ulteriorem hæredem, qui ex persona propria, novam præscriptionem incipiat, quod minus probabile videtur, cum reverà procedat restrictio, quando hæres juvari velit tempore possessionis defuncti, illudque cum suo conjungere, atque in hoc versari videtur æquivoce, *dicto disc. 131. de credito, & tit. de servit. disc. 87.*

Cessante autem dicto impedimento male fidei, quod à præfata dispositione juris canonici, ratione male fidei, resultat; Atque ita, firma remanente dispositione juris civilis, eiusque terminis retentis, cum quibus, in reliquis in foro proceditur.

Plures sunt, ac diversæ species præscriptionis; Alia enim est illa brevis, cui usucapionis terminus magis congruit, quæ cadit in rebus mobilibus, pro quorum præscriptione, præsuppositis aliis requisitis generalibus, nempe bona fide, iusto titulo vero, vel putativo, & quod res non sit vitiosa, ideoque de sui natura in præscriptibilis, sufficit possessio trium annorum, quæ possessorem tutum reddit, *§. 1. in tit. de usucap. & infra dicto disc. in quo de fructuum condemnatione agitur*.

De ista specie præscriptionis, rarò foris disputat, adeo ut in meæ diuturnæ forensis vitæ cursu, occasio non præbuerit de illa particulariter agere; Cadere autem potest, (licet rarò) in fructibus adhuc extantibus de tempore motæ litis, quos perceperit non dominus, qui se dominum credebatur; Ubi etenim isti de tempore motæ litis, percepti, & consumpti sunt, necessarium non est præscriptionis præsidium; quoniam ab eorum restitutione, generaliter bona fides excusat, Quinimò, neque præcisè necessaria est bona fides positiva, sed sufficit, quod absit mala positiva quæ in dubio non præsumitur, unde propterea sufficit mediæ quæ datur in errante vel in dubitante, *dicto disc. 131. de cred. & infra in dicto disc. in quo de fructuum condemnatione agitur* Sed si fructus adhuc extant, adeo ut non suffragetur illa æquitas, quæ à consumptione manat, tunc bona fides non excusat, cum ita intraret locupletatio de alieno, bene tamen suffragatur hoc præsidium præscriptionis, *Ciroch. discept. 67. & infra dicto disc. fructuum*.

Rari tamen sunt casus existentia fructuum post triennium, ex regula generali, quod illi non præsumuntur durare ultra triennium, intra quod solum, adversus eorum morosum debitorem intrat obligatio ad pretium quanti plurimi, *tit. de emptione & vend. disc. 14. Cels. dec. 308. dec. 344. & 421. p. 9. rec.* Adhuc tamen in plerisque regionibus ista regula patitur limitationem, ut (ex gr.) in Apulia frumentum in puteis vel foveis, multo verò magis in horreis, seu repositoriis, in quibusdam vasis confectis ex cannis intextis, quæ vulgò *cannarum camere* dicuntur, conservatur etiam per plura triennia; Atque in eadem Apulia late sumpta, & complectente, non solum Apuliam planam, sed etiam provinciam Barensem, ac alteram provinciam Hydruntinam, & in aliis regionibus, frequentior praxis id docet, in oleo, quod ad longissimum tempus est conservabile, prout in plerisque partibus Hispaniæ, id praxis docet in vino, cum similibus; Ac etiam quia adsunt plures species fructuum, diuturno tempore conservabilium ut (ex gr.) sunt, bombix, crocum, Saccharum, & similia.

Verificari etiam potest hujus præscriptionis præsi-

35 præsidium, in mercibus, vel in supellectilibus, seu in animalibus, quæ à non domino emantur, cum rigor juris, domino concedat eorum vendicationem, non restituo pretio, etiam adversus bonæ fidei emptorem; Quinimo etiam in nundinis, vel in portubus, aliisque publicis emporiis emptio facta sit, *tit. de Regal. disc. 129.*

Adhuc tamen, rari sunt casus, in quibus de hoc præsidio disputare oporteat; Vel quia mercium, & mobilium domini, tandiu acquiescere non solent; Vel quia fortè in majori parte regionum, & præsertim in locis mercantilibus, ratione libertatis commercii, non procedatur cum illis rigorosis legalibus judicium, cum quibus in Curia procedi solet; Ut scilicet, excepto casu collusionis, & male fidei, ementes in publicis portubus vel emporiis, & nundinis, tui sint *Eod. disc. 129. de Regal.* Verum ubi possessoris præsentio ad hoc nudum præsidium restringatur, tunc in iis partibus, in quibus dicta æquitas non fervetur, penè unquam nuda præscriptio ad perfectionem reducitur, ob tot subductiones & excusationes, vel restitutiones, ut infra.

26 Secunda species præscriptionis, pariter minoris temporis, nempe quinquennalis, a jure communi cognita, est illa, quæ datur in aliquibus delictis, de quibus non agitur, ut potè extrâ propriam spheram, vel praxim, ut in proximalibus insinuatum est; Adhuc tamen in civilibus quandoque de hac specie quinquennalis præscriptionis agi, praxis docet; Puta in pænis commissi ob fraudatas gabellas, vel ob similes casus, juxtâ declarationes, de quibus in gabellarum, & vestigalium sede, *tit. de Regal. disc. 59. & 119.* Prout etiam in sede donationum agitur de præscriptione quadriennali rerum, quæ à Principe donentur, *tit. de donat. disc. 43.*

27 Tertia est præscriptio, quæ dicitur ordinaria, seu longi temporis, in bonis stabilibus, annorum decem scilicet inter præsentem, & viginti inter absentes; Disputatio inter DD. cadente, circa præsentiam, vel respectivè absentiam qualitatem, an scilicet intelligatur in eadem Civitate, vel loco, vel in eodem districtu, seu comitatu, aut in eadem provincia, quod varias habet opiniones,

28 Verum ista quæstio, hodie residere videtur in scholis, & academiis, potius quam in foro, dum ob tot remedia, quæ habeantur adversus præscriptionem, ut infra, nunquam fortè datur casus, ut ista ordinaria longi temporis, quinimò neque sequens extraordinaria, & longissimi temporis præscriptio, ad perfectionem deducatur.

29 Quarta est præscriptio extraordinaria longissimi temporis, triginta, vel quadraginta annorum, per quam omnem & quancunque actionem, omniaque jura in corporalia præscribi, lex civilis generali regula statuit; Aliquam differentiam adhibendo inter ipsas actiones, magis vel minus privilegiatas, ut in aliquibus minus sufficiat; In aliis autem majus quadraginta, præsertim ratione juramenti requiratur; *dec. 373. par. 9. rec.* Istaque species præscriptionis, præsertim in bonis, in quibus alias ordinaria præscriptio longa sufficiat, de jure civili non exigit requisitum bonæ fidei, ut alia præcedentes exigunt; Ex ea differentia ratione, initio supra insinuata, quod scilicet ordinaria præscriptio inducta est favore præsentem, ad confirmandum dominium possessoris bonæ fidei; Ista verò respicit odium negligentis, atque continet negligentia penam, quæ libertatis commercii favore (rationabiliter quidem) inducta est, ne dominia, perpetuo in incerto sint.

30 Priusquam verò ad alias longioris temporis, magisque privilegiatas, ac operativas præscriptionis species deveniatur; Quatenus ad præmissas pertinet (ut dictum est), nimum rari, penèque nulli videntur casus in praxi verificabiles, ob difficultatem præsertim justificandi earum requisita, quæ sunt; Primò bona fides per jus canonicum adeo ampliata ut supra, Secundò justus titulus, saltem putativus, ex regula generali ab ipsomet jure civili statuta, quod solum tempus non est modus tollendi vel solvendi obligationem; Tertio possessio pacifica, & continua, cum non sufficiat interrupta; Præterquam ubi de illa interruptione agatur, quæ ab injustis accidentalibus impedimentis, vel etiam à casualibus oriatur; Puta ob humani vel divini belli impedimenta; Sive ob hostium, vel latronum incurfiones & occupationes; Aut ob carcerationem, vel exilium, cum similibus, ob quæ impedimenta pro eorum diversa qualitate, vel fingitur continuatio perinde ac si interruptio sequuta non esset, vel subducto tempore impedito, intrat extremorum continuatio, ut præsertim praxis docet in ea longissimi temporis præscriptione, quæ datur in retractu conventionali, hoc est in pacto de retrovendendo, cum similibus, *tit. de servit. disc. 87.*

32 Et ultimum demum est requisitum qualitatis rei, quæ vitiosa non sit, id est impræscriptibilis, ut exemplificari solet in rebus sacris, sanctis, & religiosis; Atque quoad forensem praxim, habemus frequenter in juribus Regalibus, quorum regulariter sunt incapaces privati, sine supremi Principis concessionem; *tit. de Regal. disc. 2. & 14. & per to. in materia officiorum, & locorum montium.* Aut in juribus spiritualibus, quorum sunt incapaces laici, unde propterea alia majores magisque privilegiata præscriptiones requiruntur, de quibus infra.

33 His requisitis etiam concurrentibus; Adhuc rari sunt casus, ut præscriptio redigatur ad perfectionem, ob tot deductiones, quas facere oportet; Si quidem in primis deducendum est tempus litis vel alterius interruptionis; Et quando ista non adit, adhuc plures alia intrant deductiones, vel impedimenta, ex quibus (ut præmissum est) nimum rari, penèque nulli sunt casus, in quibus hoc præscriptionis præsidium, tutum reddat possessorem; Primò namque deducitur totum illud tempus, in quo ille, cui bona vel actiones comperant, agere non potuit, ex juris regula quod non valenti agere, non currit præscriptio; Ut (ex gr.) in rebus dotalibus, contingit in muliere, durante matrimonio, *Bich. decis. 574. & 603. tit. de dote, disc. 29.* Sive frequentior praxis docet, in vocatis ad fideicommissum, donec eius casus ad eorum favorem fiat, cum gravati, vel prædecessoris negligentia, non noceat successor, venienti independentur, & ex persona propria *tit. de jure patron. disc. 35. tit. de alieno & contract. disc. 3. Fusur. quest. 528.* Quod etiam in jure patronatus familiari procedit, vel in feudo, & emphyteusi pacti, & providentiæ, cum similibus, *36 ibidem.*

37 Secundò, subducendum est tempus pupillaris ætatis, dum in isto tempore præscriptio non currit sed (ut nostri dicunt) jobdormit; Dubitatione cadente, ubi tutor sciat, cum tunc aliquorum opinio sit, ut præscriptio currat, atque pupillo contra tutorem succurratur, si sit idoneus, secus autem in subfidium, *Ottob. dec. 173. Buratt. & add. dec. 410. & 774.*

Atque pupillo in omnibus æquiparatur, in hoc proposito amens qui jure pupilli habetur.

Bich. decis. 356. in Nolana parochialis de qua sub tit. de benef. in suplemento.

Tertio subducitur tempus minoris ætatis; Non quidem ipso jure per viam obdormitionis, ut in pupillari ætate contingit, sed ex beneficio restitutionis in integrum. *Rois dec. 316. & apud supra allegatos, ac passim.*

Idemque beneficium, nisi agatur de præscriptione capta cum defuncto ut infra eandem operatur subductionem, in iis omnibus, in quibus iusta causa concurrat, Puta, carcerationis, absentia, paupertatis, alteriusve impedimenti, & præsertim belli divini vel humani; Imò etiam ignorantia, quæ tamen sit probabilis. *Thef. dec. 133. & 134. add. ad dec. 3. p. 3. rec.*

Adfunt etiam personæ privilegiatæ, ut sunt Ecclesiæ, contra quas non præscribitur nisi spatio quadraginta annorum, & contra Ecclesiam Romanam spatio centum; Istudque privilegium aliquibus Religionibus, & Ecclesiis, est etiam communicatum, Ita tamen, ut tempus vitæ Prælati, vel Rectoris, aut alterius administratoris, qui alienavit vel contraxit præjudiciale fecit, subducatur, neque prius tempus computetur; Ac etiam subducatur tempus sedis vacantis, quod non computatur *Burrat. dec. 598. & 629.* Ideoque his omnibus pensatis, nunquam fortè datur casus quod præscriptio, ad perfectionem reducatur.

Hinc proinde, imprudens consilium reputatur beneficium diuturnæ possessionis, applicare huic remedio præscriptionis fortè unquam proficuo; Atque melius consilium est, eadem possessione uti ad præsumptam probationem alicujus tituli ita adimniculativè probandi, cum præsumptionibus, & argumentis, inter quæ diuturna possessio nimium prodest ubi alia concurrant. *tit. de alien. & contract. disc. 3.*

Tres demum aliæ adfunt magis privilegiatæ præscriptionis species, quarum una est ea quæ resultat ex quadragenaria continua, & pacifica possessione, junctæ cum titulo explicite colorato, seu cum titulo putativo bonæ fidei, aut cum fama privilegii; Itaque præscriptio, quæ præsertim apud Canonistas, magis frequens est eandem pene operationem habere videtur, quam habeant aliæ duæ majores nempe, centenaria, & immemorabilis. *dec. 1. p. 4. rec. tom. 2. dec. 324. & pluries sub tit. de iuris. & a. libi.*

Istæ verò duæ, centenaria scilicet, & immemorabilis, ab aliquibus exteris DD. prophanis, sive prophanas materias tractantibus, & præsertim à Regnicolis occasione agendi de aliquibus juribus regalibus, quæ per Barones, vel per privatos possideantur, ac exercentur, confundi solent atque haberi pro linonimis *Capobl. de Baron. cum aliis dicto disc. 3. tit. de alien. & contract.* Sed male, quoniam licet in multis fraternizent, ac præsertim, ut tam unius, quam alterius vigore, licitum sit allegare quemcunque titulum de mundo mulierem, & sic etiam privilegium concessum ab habente ad id potestatem, vel etiam contractum validum, prout magis expedit, Et ob quam rationem illæ suffragantur, etiam in iis quæ impræscriptibilia sunt, ac vehementem habent juris resistentiam. *tit. de Regal. disc. 47. & in aliis pluries ibidem.*

Attamen revera sunt diversæ, quoniam centenaria, per necesse exigit probationem, quæ concludat tempus certum continuatæ, & pacificæ possessionis, ultra centum annos, quod per testes conclusi non potest, undè propterea conjunctas habere

oportet aliàs species probationis per scripturas, & historias, ac inscriptiones, &c.

Immemorabilis autem, nullam habet determinati temporis metam, dum ista potius illi opposita est, dum inter eius requisita illud est præcipuum, ut de initio non constet ac propterea potius abhorret probationem per scripturas, quæ illi contrariæ sunt, *2. Gregor. & add. dec. 51. Burrat. dec. 435. decis. 168. par. 10. rec. & sub tit. de jure patron. disc. 58.*

Eatenus autem, ab aliquo moderno tempore, judiciosè admitti ceperunt scripturæ pro ista probatione, quatenus illæ non dent principium, vel causam possessionis, sed istam, jam antiquiori tempore præexistentem, præsupponant, seu enuncient, dicto disc. 47. de Regal. Gregor. & add. decis. 51. & in aliis proxime alligatis.

Quare, non modica quæstio est inter DD. quænam earum sit major, & efficacior; Pluribus adhærentibus centenariæ, Pluribusque immemorabili; Verum ista posterior opinio, probabilior, magisque recepta videtur, quoniam licet dari possit casus possessionis excedentis memoriam hominum, quæ ad metam annorum centum, adhuc non pertingat; Attamen illa incertitudo, seu exclusio principii, quæ in hac specie præscriptionis datur, magnum præsidium est, dum in vim facultatis (ut supra) competentis, allegandi quidquid placet, ille, qui habet immemorabilem benè probatam, dicere potest, habere quoque centenariam; & ultra, *disc. 3. de alien. & contract. prohib.* Si enim neganda est existentia principii, ergò non datur hæc temporum distinctio, E converso autem, in centenaria cadunt difficultates super principii vitio, vel infectione, & per consequens magis tuta dicenda est altera, de Regal. disc. 47. & de alienat. & contract. prohib. dicto disc. 3. & alibi.

Super hoc autem principio, circa centenariam, se involvere videntur DD. quorum plerique de more, non benè distinguendo, incidunt in æquivocam; Siquidem certum est juris principium, ut posito initio, seu titulo infecto, seu vitioso, tunc ipsa possessio, quantumvis antiqua, non solum unius, sed plurium sæculorum, infecta quoque ac vitiosa censenda sit, utpote redolens implicitam malam fidem, quoniam effectus non potest esse diversus à sua causa, neque radix mala bonum germen producere potest, vel arbor mala facere fructus bonos; Verum æquivocum esse solet in applicatione, quando scilicet constare dicatur de hoc principio, quod hujusmodi perniciosos effectus operetur.

Omnia enim dominia, ac bona, vel jura, quæ ab antiquissimo, ac immemorabili tempore bene concluso, possideantur, aliquod principium absque dubio supponunt; Utputa (agendo de jure patronatus) supponendum est tempus, vel principium, post illius loci ædificationem; Sive post Ecclesiæ tranquillitatem, ac religionis publicum vel liberum usum in eo loco; Idemque dicendum est in decimis aliisque juribus spiritualibus, in quibus immemorabilem in dies præsupponimus; Atque in dominiis temporalibus, historiæ, aliaque documenta probant antiquiora dominia diversa tot Regnorum, seu Monarchiarum, & præsertim Romanæ in nostro Orbe communicabili; Ergò præsupponendum est principium posterius, in illis dominiis, quæ dicimus obineri à tempore immemorabili.

Hinc proinde dicendum est, ut id intelligendum sit, de exclusione illius tituli, seu initii præcisi, & exclusivi cujuscumque alterius, & cui possessor refe-

rat suæ possessionis causam; Et consequenter, quod ex tunc importet tempus, quod concludat centenariam, Sive quod post dissolutum dictum antiquum dominium, vel Imperium, alia non adfit contraria memoria.

Idèque, Aliud est probatio centenariæ, vel majoris temporis taxativè, cum exclusione temporis antiquioris, unde propterea concludatur, quod possessio fuerit effectus illius causæ; Aliud verò concludere centenariam affirmativè, pro obtinenda facultate allegandi quemcumque titulum de mundo meliorem, non exclusâ possessione antiquiori, ac possibilitate alterius causæ melioris, *dicto disc. 3. de alien. & contr. act.*

Siquidem, etiam cum immemorabili, frequenter compatibile reputatur privilegium, sive alter titulus certus per scripturam cum certo initio, ad confirmationem tamen, majoremque firmitatem possessionis, vel ad aliam causam referibilis, cumulativè, non autem taxativè, *disc. 47. de Regal. Cels. decis. 110. Bich. decis. 386. decis. 101. par. 10. rec. & sub tit. de iurepatr. disc. 57. & 58. & sequis.*

Pro dicta itaque restrictione, atque ut titulus, de quo constat, censendus veniat melior, ac præcise, cujuscumque alterius melioris exclusivus, requiritur, ut ille titulus, ab ipso possessore sit principaliter productus, pro titulo, & fundamento principali suæ possessionis, adeo ut non sufficiat productio facta per procuratorem, sine speciali mandato expresso, vel eo præsumpto, quod resultat ab administrulis, illo præsertim qualitatis scripturarum, quæ ab alio haberi non potuerint nisi ab ipso possessore, *dicto disc. 3. de alien. & contr. act. & disc. 47. de Regal.*

Quare, ob modernorum Practicorum cautelas in productione, seu exhibitione jurium vel scripturarum, nimium rari sunt casus, in quibus hæc restrictio verificetur, dum fiunt per compulsum, & in parte &c. cum pluribus clausulis præservativis, ut infra agendo de productione, & repetitione jurium, in ejus particulari Rubrica advertitur, *infra disc. 23.*

Atque hinc sequitur, quod nil refert, an altera Pars aliquem exhibeat titulum indicativum dominii, vel possessionis alterius Partis, quoniam ista replicare poterit, quod non illi, sed alteri meliori titulo anteriori vel posteriori, suam possessionem referat, ob titulum cumulum seu multipliciter, quæ in jure permixta est, pro eiusdem possessionis confirmatione, *locis proximè citatis.*

In hac autem facultate allegandi alios titulos meliores, consistit tota operatio hujusmodi præscriptionum, cum aliàs, dato initio, vel titulo certo, solum tempus, quantumcumque longum, modicæ remanet operationis, ob tot subductiones, ac restrictiones ut supra; Et fortius, ob insinuatam regulam, quod non valenti agere, non currit præscriptio, unde propterea novi successores, venientes jure suo, independentè à prædecessoribus, in dignitatibus, & in officiis, sive in feudis, & fidei commissis &c. quodcumque tempus contemnere possunt, eo quia, sicuti prædecessores, cum actibus positivis alienationis, illi præjudicare non poterunt, ita neque cum hoc actu negativo negligentia in eisdem locis citatis, & sub tit. de iurepatr. disc. 31. & 35. Verum punctus est in dicta facultate allegandi possibilem titulum validum, ac destructivum illius juris, ex quo petitor veniat.

Super justificatione autem requisitorum immemorabilis, frequentes in Curia disputationes ha-

bentur; Atque præcisè hucusque docuit, quod in processibus, qui fiunt in partibus rari sint casus, in quibus ista probatio bene concludatur. 58

Requisita verò sunt; Primò, ut testes puberes concludant de quadragenaria pacifica ante motam litem de visu, Et per consequens in eis præcise necessaria est ætas annorum quinquaginta quatuor completorum, præambula hora litis, vel molestia, seu interruptionis, ut ita, subducto tempore pupillaris ætatis, ac illo litis, conclusa remanere valeat quadragenaria; Undè propterea sequitur, quod quando diuturna lis adfit, tunc materia reputari solet improbabilis, ob impossibilitatem testium talis ætatis, ut occasione denegationis remissionis frequenter disputari contingit. *Buratt. decis. 673. Cels. decis. 104. & sæpius cum sint principia absoluta. & quotidianæ, & infra disc. 31.*

Alterum est requisitum auditus à majoribus; Atque huic, Aliqui addunt alterum quod isti dicerent audivisse ab aliis eorum maioribus; Verum istud, quamvis ad superabundantiam, articulari, ac probari solitum sit, non est tamen ita præcise necessarium, atque omittum non impedit probationis perfectionem, *decis. 56. par. 7. rec. add. ad Gregor. decis. 196.*

Tertium est requisitum, ut concludant testes, quod nunquam aliud in contrarium, gestum, visum vel auditum fuerit, minusque de actu contrario alias constet, cum solus actus unicus ad id sufficiat, imò quandoque pro facti qualitate, solus rumor, *tit. de jurisd. disc. 1. & 3. & sequis.*

Et quartum est illud famæ publicæ super immemorabili possessione, eaque particulariter per separatam articulum, seu capitulum probari debet, idèque non sufficit illa generalitas, quæ in omni articulo de stylo apponi solet *Gabr. de præscrip. concl. 1. n. 80. Franch. decis. 56. n. 24. Capobl. de Baron. pragmat. 1. num. 224. decis. 136. par. 6. rec.*

Non omnis tamen lis, vel contradictio, apta est, hanc præscriptionem impedire, sed ea, quæ adhuc indecisa pendeat, Si enim possessor obtinuit sententiam favorabilem suæ possessionis canonizativam, ac reprobativam impugnationis, eaque transitum fecerit in iudicatum, tunc ista impugnatio, potius confirmat jus possessoris, atque immemorabili non præjudicat, Sive quod deserta remanserit, adeo ut idem resultet effectus, vel eadem congruat ratio, Aut quod lis esset in causa diversa, *decis. 101. par. 10. rec. Bich. decis. 361. Coccim. decis. 283. Buratt. & add. 172. & 436. Gregor. & add. dec. 467.*

Postquam verò, sive de una, sive de altera præscriptionis specie agatur, ea est jam perfecta, seu completa, adeo ut jus possessoris confirmaverit; Tunc subsequens interruptio, seu detectio juris alieni, ei non præjudicat, neque superventa mala fides obstat, quoniam ista impedit quidem præscriptionem adhuc imperfectam, ne perficiatur, sed non destruit jam perfectam. *Fagnan. in cap. si quis de Regular. Gregor. & add. dec. 51. Buratt. decis. 739.*

Circa verò generale bonæ fidei requisitum in omni præscriptione necessarium, ut supra, illius positiva probatio necessaria non est, cum in dubio præsumatur, non docto de mala, *add. ad Buratt. decis. 505. in fin. & passim.*

Verum aliquando admitti solet quædam eius præsumpta, seu legalis probatio, quæ potest esse fallax; Puta quia in proprio archivio retineantur illæ scripturæ, ex quibus alterius resultet; *tit. de iur.*

iur. patr. disc. 11. Cavaler. decis. 77. & 91. decis. 13. par. 7. rec. Adhuc tamen discretè, pro facti qualitate, non autem iudicè id intelligendum est, ubi scilicet alia facti circumstantia, verisimilem talium scripturarum, ac omnium in eis contentorum scientiam redoleant, *Orthob. decis. 173. Duran. decis. 426.*

Item non modica est quæstio inter DD. an ea fides, quæ media dicitur, quia scilicet neque bona, neque mala positivè dici valeat; (Et quæ in errante, vel in dubitante consideratur) sufficiat, vel respectivè obstat; Atque plures desuper tradi solent distinctiones, ac declarationes *disc. 131. tit. de cred. & debitor.* Verum in praxi idealis esse videtur quæstio quæ est potius professoribus fori interni congrua, cum non de facili pro foro externo istius mediæ status probatio detur; Adhuc tamen, ubi daretur, ea videtur distinctio probabilis; An scilicet agatur de simplici, & ordinaria solum longi temporis præscriptione, pro qua eam alleganti incumbere videtur quoddam majus onus; Vel de illa longissimi; Maturius tamen reservo cogitandum in casu contingenti, cum id practicè disputare, occasio non dederit.

Ea verò, quæ de obdormitione præscriptionis de tempore pupillaris ætatis, vel de restitutione adversus tempus ætatis minoris, aut ignorantia, vel alterius impedimenti dicta sunt ex beneficio restitutionis in integrum; Non intrant in ea conventionali præscriptione, quæ contra defunctum auctorem capta sit, ex probabiliori sententia, quamvis non desint volentes, ut etiam isto casu restitutio intret, ex propria persona, ut in retractuum sede advertitur *tit. de servit. disc. 87.*

In legali autem præscriptione capta contra defunctum, restitutio conceditur *Orthob. decis. 156. Cels. decis. 194.* Quæstione remanente in præscriptione judiciali, quæ varias habet opiniones; Pro facti verò qualitate quæstio decidenda videtur, spectata scilicet causa iustitiæ, quæ hoc beneficio magis, vel minus digna videatur.

Hæreditas jacens, jure pupilli, ex aliquorū sensu in hoc reputatur, ex aliorum verò, jure minoris, vel impediti, prima verò opinio probabilior est; Nisi de continuatione jam capta præscriptionis, contra defunctum, ut supra agatur, cum tunc persona præscribentis principaliter attendatur *de Marin. cap. 164. lib. 1. Rovit. decis. 41. decis. 193. par. 10. rec.*

In facultativis autem regula, est ut præscriptio non detur, nisi oppositio, cum subsequuta acquiescentia sequatur, *Gregor. & add. decis. 162. Buratt. & add. decis. 3. 2. tit. de præempt. disc. 26. & pluries sub tit. de decim.* Vel nisi adeo diuturnum sit tempus, ut eius lapsus superius insinuatam concedat facultatem, allegandi titulum absque necessitate probationis; Potissimè verò ac certius præscriptio excluditur, si non utendi occasio non adfuerit, *dicto disc. 26. de præempt.*

Atque hinc resultat, ut in annuis præstationibus, aliisque similibus juribus, nisi oppositio, vel denegatio, cum subsequuta acquiescentia accedat, præscriptio non intret, cum eadem declaratione, de qua proxime *Rozas decis. 387. Rovit. decis. 97. & dicto tit. de decim.*

Super requisito etiam scientiæ, & patientiæ eius contra quem præscribatur, quoties de juribus incorporalibus agatur, frequentes audiri solent quæstiones; Atque regula est, ut ea requiratur, cum stet

loco possessionis, sine qua præscriptio non datur; Nisi aliqua circumstantia limitationem inducat, atque ab hoc excuset, ut latius in suis peculiaribus sedibus advertitur *tit. de iur. patr. disc. 56. & 63. tit. de iurisd. disc. 1. & 34. & sæpius.*

Interruptio autem cum uno, vel cum aliquibus sequuta, an aliis, qui pacificè possederint præjudicet, quæstio est; Sive an interruptio in aliquibus actibus in aliis quoque impediatur præscriptionem; Idque à causæ universalis, vel particularis distinctione decisionem recipit, ut primo casu interruptio proficit, non autem secundo, ut pariter in eius sedibus particularibus latius *dicto disc. 1. de iurisd. & tit. de decim. disc. 18.*

Strictæ naturæ præscriptio reputatur, ideoque extensionem non admittit, sed id solum præscriptum censetur, quod, aliis requisitis accedentibus, possessum est, & non ultra, *add. ad decis. 20. par. 3. rec.*

Ideoque in dubio contra præscriptionem, atque pro ejus exclusionem judicandum est, ut de facto praxis docet *Buratt. decis. 427.*

De Probationibus in genere.

S V M M A R I V M.

- 1 Ad prosecutionem & terminationem iudicii necessariae sunt probationes.
- 2 De distinctione inter forum internum, & externum.
- 3 Iudex tenetur iudicare secundum acta, & probata, non autem iuxta privatam notitiam.
- 4 Quod non est in actis, non est in mundo.
- 5 Notorium non exigit probationem, atque in ea sufficientur extrajudiciales notitiæ.
- 6 In quibus casibus sufficiant informationes extrajudiciales, vel probationes insufficientes.
- 7 An Princeps, vel Principis Vicarius procedat cum informationibus extrajudicialibus.
- 8 Arbitrator, vel Arbitrator, an & quando procedat cum dictis informationibus.
- 9 Quod materia probationum sit arbitraria, & in ea non detur regula, & num. 19.
- 10 Cui incumbat onus probationis.
- 11 Recensentur plures species probationum.
- 12 De probationibus, ut habeantur pro factis in odium impediens eas.
- 13 Probata substantia, circa probationem quantitatis, vel accedentium sufficit levior probatio.
- 14 De coniunctione imperfectarum probationum in civilibus.
- 15 In antiquis sufficiunt probationes leviores.
- 16 Idem in iis que sunt de sui natura difficilius probationis.
- 17 Vel ubi a sistat verisimilitudo.
- 18 De probatione mediæ, probatis extremis.
- 19 De eodem de quo num. 9. quod materia est arbitraria, & num. 23.
- 20 De conclusionem, quod non est perfecta probatio, quæ habeat contrariam possibilitatem.
- 21 An & quando probationes inter alios factæ, alteri præiudicent.
- 22 Quid in causa status.
- 23 De eodem de quo num. 9. & 19.

DISC.